

Sygn. akt IV CZ 103/10

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Iwona Koper

w sprawie z powództwa A. J.

przeciwko J. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 stycznia 2011 r.,

zażalenia pozwanego

na postanowienie o kosztach procesu zawarte w punkcie II wyroku

Sądu Okręgowego

z dnia 14 maja 2010 r.,

I. uchyla zaskarżone postanowienie w części orzekającej o nieobciążaniu powódki kosztami zastępstwa procesowego za drugą instancję i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego;

II. odrzuca zażalenie w pozostałej części

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 8 stycznia 2010 r. Sąd Rejonowy uwzględnił powództwo A. J. przeciwko J.K. o zapłatę kwoty 32.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 listopada 2005 r. oraz zasądził na jej rzecz kwotę 4.017 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 14 maja 2010 r. Sąd Okręgowy uwzględnił apelację pozwanego i zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że powództwo oddalił, nie obciążając powódki kosztami zastępstwa procesowego za obie instancje ani opłatą stosunkową od apelacji, od której uiszczenia pozwany był zwolniony. Uzasadniając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania na podstawie art. 102 k.p.c., Sąd odwoławczy wskazał, że przemawiały za nim „szczególne okoliczności rozpoznawanej sprawy, w której to powódka reprezentowana przez fachowego pełnomocnika wprawdzie mogła oczekiwać pozytywnego dla siebie rozstrzygnięcia, lecz jego brak został spowodowany nieskuteczną koncepcją obrony jej racji, której to Sąd nie ma ani prawa, ani też obowiązku korygować”.

W zażaleniu pozwany wskazał, że zaskarża zawarte w wyroku Sądu drugiej instancji postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania, określając wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 3.600 zł i wnosząc o zmianę postanowienia w całości poprzez zasądzenie od powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego „według norm przepisanych” za obie instancje, a ponadto o zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego obejmujących koszty zastępstwa procesowego. Skarżący podniósł, że zastosowanie art. 102 k.p.c. podlega wprawdzie wyłącznie uznaniu sądu, lecz może nastąpić jedynie w przypadkach szczególnie uzasadnionych, a w sprawie przypadek taki nie wystąpił. Strona, która wygrywa proces nie może być pozbawiona zwrotu kosztów procesu tylko dlatego, że pełnomocnik drugiej strony nienależycie wykonywał swoje obowiązki, co mogło wpłynąć na przegranie procesu. Skarżący powołał się przy tym na stanowisko wyrażone w orzecznictwie na tle poprzedniego stanu prawnego, zgodnie z którym „założeniem unormowania zawartego w rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności

adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. Nr 154, poz.1013 ze zm.) jest, aby adwokat lub radca prawny zawsze otrzymał wynagrodzenie przewidziane w stawkach minimalnych bez względu na rodzaj sprawy i nakład jego pracy oraz bez względu na to, czy składa spis kosztów, czy też wnosi o zasądzenie wynagrodzenia według norm przepisanych”.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Postanowienie Sądu Okręgowego zostało zaskarżone przez pozwanego w zakresie, w jakim dotyczy kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje. O tym, że zażalenie dotyczy rozstrzygnięcia o kosztach za pierwszą i drugą instancję wprost świadczy treść wniosku zażalenia oraz korespondująca z nim w tym zakresie podana przez pozwanego wartość przedmiotu zaskarżenia. Na wartość tę składa się wyraźnie kwota 2.400 zł odpowiadająca stawce minimalnej opłaty przysługującej radcy prawnemu za prowadzenie sprawy w pierwszej instancji (§ 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu – Dz.U. Nr 163, poz.1349 ze zm.) oraz kwota 1.200 zł odpowiadająca minimalnemu wynagrodzeniu należnemu pełnomocnikowi za zastępstwo strony przed sądem drugiej instancji (§ 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia). Wartość przedmiotu zaskarżenia odzwierciedlająca wysokość kosztów, o których zasądzenie pozwany wnosił, świadczy także, że zażalenie dotyczy rozstrzygnięcia wyłącznie w przedmiocie kosztów zastępstwa procesowego, nie zaś, jak to może błędnie sugerować wadliwie zakreślony zakres wnioskowanej zmiany zaskarżonego orzeczenia, kosztów postępowania obejmujących między innymi koszty związane z zastępstwem skarżącego.

Na postanowienie sądu odwoławczego w przedmiocie kosztów postępowania przed sądem pierwszej instancji zażalenie stronom nie przysługuje, co zostało wyjaśnione w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. postanowienie SN z dnia 23 czerwca 2010 r., II CZ 45/10, OSNC 2010, nr 12, poz.171 oraz postanowienie SN z dnia 24 września 2010 r., IV CZ 60/10, niepubl.). Jeżeli na skutek apelacji, tak jak miało to miejsce w sprawie, sąd odwoławczy orzeka

reformatorycznie i rozstrzyga o kosztach postępowania przed sądem pierwszej instancji, postanowienie w tym przedmiocie nie może być skutecznie zaskarżone do Sądu Najwyższego, jako że koszty te były już przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji (art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Zażalenie w tej części jest zatem niedopuszczalne i podlega odrzuceniu (art. 373 w zw. z art. 394¹ § 3 i 398²¹ k.p.c.).

W pozostałym zakresie zażalenie zasługuje na uwzględnienie.

W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może, zgodnie z art. 102 k.p.c., zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów procesu albo nie obciążać jej tymi kosztami wcale. Przepis ten, wyrażając zasadę słuszności w zakresie obowiązku ponoszenia kosztów postępowania przez strony, wprowadza wyjątek od reguły odpowiedzialności za wynik procesu przewidzianej w art. 98 k.p.c. (por. m.in. postanowienie SN z dnia 14 października 2009 r., V CZ 51/09, niepubl.). Art. 102 k.p.c. jako przepis szczególny nie podlega wykładni rozszerzającej (por. np. postanowienie SN z dnia 8 września 2010 r., II CZ 83/10, niepubl.). Okoliczności uzasadniające zastosowanie tego przepisu mogą wiązać się z samym przebiegiem procesu bądź też mogą mieć charakter zewnętrzny, w szczególności dotyczyć sytuacji życiowej i materialnej strony przegrywającej (por. np. uzasadnienie wyroku SN z dnia 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, OSNCP 1974, nr 3, poz. 59, postanowienie SN z dnia 20 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, niepubl., postanowienie SN z dnia 5 sierpnia 1981 r., II CZ 98/81, OSNC 1982, nr 2-3, poz. 36, oraz postanowienie SN z dnia 4 lutego 2010 r., IV CZ 2/10, niepubl., z dnia 21 lipca 2010 r., III CZ 21/10, niepubl., z dnia 19 sierpnia 2010 r., IV CZ 50/10, niepubl.). Gdy sąd odstępuje od zasady odpowiedzialności za wynik procesu w zakresie obowiązku ponoszenia kosztów postępowania, obowiązany jest w odpowiedni sposób uzasadnić swoje stanowisko, tak aby znane były motywy, jakimi się kierował i możliwa była kontrola trafności wydanego rozstrzygnięcia (por. m.in. postanowienie SN z dnia 11 lutego 2010 r., I CZ 111/09, niepubl. oraz z dnia 22 kwietnia 2010 r., II CZ 33/10, niepubl. oraz z dnia 19 sierpnia 2010 r., IV CZ 51/10, niepubl.).

Orzeczenie Sądu Okręgowego o kosztach postępowania nie zostało w taki sposób uzasadnione. Sąd ograniczył się jedynie do wskazania, że szczególną

okolicznością, która przemawiała za stosowaniem w sprawie art. 102 k.p.c., było przyjęcie nieskutecznej koncepcji prowadzenia procesu przez pełnomocnika powódki. Stwierdzenie to niczego w istocie nie wyjaśnia i samodzielnie nie jest wystarczające, by uzasadnić odstąpienie od zasady odpowiedzialności za wynik procesu w zakresie obowiązku zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Stanowisko o uznaniu nieskuteczności działań podjętych w postępowaniu przez pełnomocnika strony za okoliczność, która miałaby przesądzać o wystąpieniu szczególnego wypadku przewidzianego w art. 102 k.p.c., wymagałoby dalszego uzasadnienia, nie jest bowiem jasne, czym Sąd się kierował, przyjmując taką koncepcję. Trzeba przy tym przyznać rację skarżącemu, że – co do zasady – brak jest podstaw do przerwania na stronę przeciwną skutków nieumiejętnego (nieprawidłowego) postępowania strony przegrywającej w procesie. W konsekwencji za trafne należało uznać zarzuty zażalenia dotyczące zastosowania w sprawie art. 102 k.p.c.

Z omówionych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji, na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.